

Новіков Євгеній Вадимович,
курсант навчально-наукового інституту
№ 4 Харківського національного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорний Ігор Віталійович,
професор кафедри гуманітарних
дисциплін та українознавства
Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктор
філологічних наук, професор

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІСТОРИКО- ПРАВОВИЙ ДОСВІД ІЗРАЇЛЮ

В умовах повномасштабної агресії Російської Федерації українська мова набуває критичного значення не лише як засіб комунікації та культурної самоідентифікації, але й як чинник національної безпеки та інструмент об'єднання суспільства проти зовнішньої загрози. Аналіз досвіду держав, що перебувають у постійному конфлікті, зокрема Ізраїлю, є цінним для вироблення ефективної мовної політики України.

Після початку російсько-української війни і особливо після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 року українська мова стала важливою складовою національної безпеки. Насамперед, вона виконує інтегративно-означувальну функцію, ставши ключовим маркером «свій-чужий», посилюючи національну консолідацію та відмежування від агресора. На думку М. Степика, «визначальною засадою формування загальноукраїнської ідентичності є консолідація суспільства довкола цінностей українства» [1]. Зростання частки україномовних громадян та активізація процесів українізації в різних сферах є проявом цієї функції.

Також мова стала, певною мірою, інформаційною та контрпропагандистською зброєю. Вона забезпечує суверенний інформаційний простір, протидіючи російській пропаганді та дезінформації. Використання державної мови у ЗМІ, освіті та державному управлінні є бар'єром для іноземного інформаційно-психологічного впливу.

Функціонування української мови як державної закріплене законодавчо. Конституція України від 28.06.1996, а саме Стаття 10 наголошує: «Державною мовою в Україні є українська мова» [2]. Частина 1 відповідної статті зазначає, що: «Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України» [2].

У свою чергу Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 зміцнює статус української мови як єдиної державної, гарантує її повноцінне функціонування в усіх сферах суспільного життя та захист права громадян користуватися державною мовою. У воєнний час це законодавство є інструментом захисту ідентичності на тимчасово окупованих територіях, де окупаційна влада проводить мовну асиміляцію.

У цьому плані цінним є історико-правовий досвід Ізраїлю, з якого можна побачити, наскільки тісно пов'язані мова та безпека. Ізраїльський досвід демонструє безпрецедентний випадок успішного відродження історичної мови, як ключового елемента національного будівництва та забезпечення єдності репатріантів із різних країн. Це стало потужним чинником державотворення. Іврит є головною державною мовою, тоді як арабська має особливий статус. Жорстка, але збалансована мовна політика Ізраїлю спрямована на домінування івриту в армії, державному управлінні та освіті, що критично важливо для національної безпеки та ефективності державних структур.

Ізраїльський підхід включає не лише законодавче закріплення статусу мов, але й активну державну підтримку, зокрема мовні академії, освітні програми тощо, що слугує зміцненню національної стійкості. Імплементувати досвід Ізраїлю в Україні можна такими шляхами.

Запозичення моделі інтенсивного навчання української мови для внутрішньо переміщених осіб та громадян, що повертаються до використання державної мови, аналогічно ізраїльським ульпанам (інтенсивним мовним курсам).

Формування національного інформаційного простору: створення потужного, конкурентоспроможного україномовного контенту (медіа, кіно, література, інтернет-простір) для забезпечення культурного суверенітету та стійкості суспільства.

Захист мовних прав на деокупованих територіях: розробка спеціальних програм та заходів для швидкого відновлення функціонування української мови у всіх сферах життя на звільнених територіях, як елемента відновлення української влади та безпеки. Українська мова є невід'ємним стратегічним ресурсом та інструментом національної безпеки України у воєнний час.

Історико-правовий досвід Ізраїлю підтверджує, що цілеспрямована, сильна мовна політика, орієнтована на домінування державної мови, є критичною для виживання та консолідації нації в умовах постійної зовнішньої загрози. Імплементация елементів ізраїльського досвіду, зокрема у сфері інтенсивного вивчення мови та посилення її ролі у секторі безпеки, може значно зміцнити стійкість української держави.

Список використаних джерел

1. Степика М. Формування загальноукраїнської ідентичності та роль мови. Київ: 2021. 184 с.

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 21. Ст. 81.

Однорал Дарія Леонідівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту права та
психології Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Усачова Катерина Сергіївна,

доцент кафедри ділової української та
іноземних мов навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук

**РЕАЛІЗАЦІЯ СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК
ДЕРЖАВНОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА
ОСНОВІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК
ДЕРЖАВНОЇ»)**

Воєнний стан, введений в Україні з 24 лютого 2022 року, не вплинув на дію мовного законодавства, адже саме мова стала одним із ключових елементів національної стійкості. Українська мова – невід’ємний елемент державності, символ єдності та чинник консолідації суспільства, її статус закріплений у Конституції України, яка визначає, що державною мовою є українська [3, с. 25]. Закон України «Про забезпечення